

TIMBRO

Utanför

Människorna utanför den svenska modellen

Benjamin Dousa

TIMBRO • November 2016

Om författaren

Benjamin Dousa är förbundsordförande för Moderata Ungdomsförbundet och tidigare ordförande för Moderat Skolungdom och Moderata Studenter. Han är nationalekonom från Handelshögskolan i Stockholm och är vice stadsdelsnämndsordförande i Rinkeby-Kista. Han är född i Husby och uppvuxen i Kista.

© Benjamin Dousa och Timbro 2016

Sättning: Hellsten kommunikation

Omslagsbild: Depositphotos

ISBN: 978-91-7703-047-8

www.timbro.se

info@timbro.se

INNEHÅLL

Sammanfattning	4
Inledning	5
Hur stor är den svarta ekonomin?	7
Varför uppstår en svart arbetsmarknad?	10
Infrastrukturen på den svarta marknaden	13
Subventioner och bidrag missbrukas	15
Hur gör arbetsgivaren?	16
”Föreningar” med svart verksamhet	17
Vad tjänar man på den svarta arbetsmarknaden?	18
Var hamnar pengarna?	20
Slutsatser och reformförslag	21
<i>Avveckla subventionerade anställningar</i>	21
<i>Lägre ingångslöner</i>	22
<i>Stärkta drivkrafter för vitt arbete</i>	22
<i>Mindre byråkrati och färre tvingande regler</i>	22
Referenslista	23
Appendix	25

SAMMANFATTNING

Debatten om vi ska ha enkla jobb i Sverige är förlegad. Den här rapporten visar att dessa jobb redan finns men på en växande svart arbetsmarknad. De som jobbar på den svarta marknaden har uppenbarligen såväl efterfrågad kompetens som arbetsvilja, men stängs ute från den vita arbetsmarknaden på grund av de konkurrensvillkor som råder där, bland annat de höga ingångslönerna.

Genom intervjuer med nyckelpersoner har vi kartlagt livet på den andra arbetsmarknaden. Vad tjänar man? Hur är villkoren? Och vad bör man göra åt detta parallellsamhälle?

Rapporten visar hur subventionerade anställningsformer understödjer och gör det mer lönsamt och attraktivt att verka i den svarta sektorn. Politikens försök att genom lönesubventioner överbrygga den kraftigt växande tadelningen av svensk arbetsmarknad har misslyckats totalt. De senaste 15 åren har antalet personer med någon lönesubvention fördubblats, från 70 000 till 140 000. År 2014 hade nära en femtedel av alla svenska företag någon lönesubvention.

Rapporten visar att de subventionerade anställningarna är ett kontraproduktivt verktyg för integration. För att bekämpa den framväxande svarta marknaden behöver vi begränsa, kontrollera och på sikt avveckla dem som verktyg i integrationsarbetet.

Rapporten mynnar ut i fyra reformförslag: avveckla de subventionerade anställningarna, sänkta ingångslöner, stärkta drivkrafter till arbete på den vita arbetsmarknaden, samt minskad byråkrati och tvingande regler för att öppna fler vita marknader.

INLEDNING

Rekordmånga människor med låg utbildning har kommit till Sverige de senaste åren. Det råder bred politisk enighet om att integrationspolitiken inte har fungerat. Arbetslösheten bland utrikes födda har skjutit i höjden (21,4 procent) eftersom den svenska modellen är utformad för en annan typ av befolkningsstruktur.

Debatten är dock fortfarande kvar i frågeställningen huruvida vi alls ska ha enkla jobb. De enkla jobben är dock redan här, men på den svarta arbetsmarknaden. De finns på pizzerian runt hörnet, när du lagar din bil eller där du klipper håret. På den svarta arbetsmarknaden gäller inte den svenska modellen. Här finns inga kollektivavtalade löner. Och här finns heller ingen möjlighet att få hjälp från samhället att upprätthålla kontrakt, skydda människor från utnyttjande och de som arbetar här ges inte tillgång till sociala stödstrukturer och offentliga pensioner.

Den svarta arbetsmarknaden har tidigare motverkats genom politiska åtgärder. På 1980-talet reformerades skattesystemet sedan stigande marginalskatter resulterat i en växande svart sektor. Och på 2000-talet infördes först ROT- och sedan RUT-avdrag, som minskade svart-arbetet.

Nu står vi inför en ny situation och den här gången är omfattningen av problemet större än tidigare. I praktiken återstår två alternativ: antingen fortsätter vi att acceptera framväxten av en parallell arbetsmarknad med andra regler och förutsättningar än den vanliga arbetsmarknaden. Eller så ger vi förutsättningar för de hundratusentals människor som har kommit till Sverige de senaste åren att ta jobb som passar deras utbildningsnivå. Genomförs inte genomgripande reformer i syfte att göra den vita arbetsmarknaden mer inkluderande, hotas den svenska modellen på sikt av systemkollaps.

Under sommaren 2016 har jag intervjuat 10 personer som arbetat svart och vill vara anonyma. De allra flesta har kommit till Sverige för mindre än fem år sedan.

Jag har också haft 20 bakgrundssamtal med personer som har god inblick i den svarta sektorns funktionssätt. De här personerna har värdefulla insikter som rör de företag, organisationer, kommuner och myndigheter som befattar sig med den svarta sektorn. Det rör sig om fastighetsförvaltare på både privata och kommunala bostadsbolag, handläggare hos kommunen och anställda på företag som delvis anställer svart. Även dessa personer har önskat att vara anonyma.¹ Skälet man uppger är en rädsla för vad man får säga och inte får säga för sin arbetsgivare.

Mina intervjuer indikerar stora brister på den svenska arbetsmarknaden, och ett genomgripande fusk med de system som inte minst alliansregeringen sjösatte för att lösa problemet med utanförskapet.

¹ Bayan Asfari har hjälpt till med översättning samt information om bland annat Facebookgrupper. Hon kom till Sverige 2015 och bor i dag i Tensta. Hon är vän med flera som arbetar svart och har själv blivit erbjuden att göra det flera gånger.

Utifrån intervjumaterialet har jag identifierat ett antal vanliga svartjobb som skulle kunna bli vita i en högre utsträckning. Det handlar om:

- Taxichaufförer
- Bilmekaniker
- Frisörer
- Restaurangarbetare
- Städare
- Biltvättare
- Livsmedelsanställda
- Diskare

I dag lever de här människorna under otrygga förhållanden. De fackliga företrädare som säger att det skulle vara för arbetarnas bästa att behålla systemet och den svenska modellen exakt som det ser ut i dag, har inte stått på Rinkeby torg klockan sex på morgonen.

Rapporten går inledningsvis igenom den svarta ekonomin, varför en svart arbetsmarknad uppstår samt hur jobben där förmedlas. Därefter avhandlas villkoren på den svarta arbetsmarknaden, hur arbetsgivarna betar sig där samt hur lönesubventionerna påverkar den svarta ekonomin. Sist presenteras slutsatser och reformförslag.

HUR STOR ÄR DEN SVARTA EKONOMIN?

Det är svårt att uppskatta hur stor den svarta sektorn är, och bedömningarna är särskilt osäkra när det gäller arbetsmarknaden. Osäkerheten är stor eftersom man för det första inte vet hur många människor det handlar om och för det andra inte vet hur stor andel som faktiskt är svart. I en del branscher är det vanligt att bara ta ut delar av lönen svart, medan hela verksamheten är olovlig i andra lägen. Därför är det många olika siffror som används i debatten. I dag används företrädesvis tre metoder för att uppskatta hur stor den svarta sektorn egentligen är: den monetära metoden, BNP/BNI-metoder och enkätundersökningar.

DEN MONETÄRA METODEN bygger på antagandet att kontanter används i avsevärt högre utsträckning i den svarta sektorn. Därefter kan man med penningmängdsdata bygga efterfrågemodeller som gör skattningar av storleken. För Sverige varierar resultaten kraftigt. Den österrikiske nationalekonomen Friedrich Schneider har med denna metod beräknat storleken till 13 procent av BNP i Sverige.² När Riksbanken använder samma metod, men genom en annan efterfrågemodell, kommer de i stället fram till 6 procent av BNP.³

BNP-METODEN bygger på jämförelser mellan användningssidan (summan av alla utgifter) och inkomstsidan i nationalräkenskaperna. Omfattande beräkningar med de här metoderna har faktiskt bara gjorts tre gånger i Sverige. Intervallet för den svarta sektorns storlek i Sverige hamnar då mellan 3 och 4,5 procent av BNP.⁴

ENKÄTUNDERSÖKNINGAR. Denna metod använder sig Skatteverket oftast av. Den här typen av studier har visat att ungefär 4 procent av arbetsmarknaden i Sverige är svart, vilket är en relativt låg siffra om man jämför med andra länder i vår närhet. I exempelvis Polen finns enkäter som pekar på att den svarta arbetsmarknaden är så stor som 21 procent av hela arbetsmarknaden.⁵

Andra metoder som kan användas är genom mikrodata, skattebasmetoden, restposter i finansräkenskaperna och momsdiskrepansen. Dock mäter dessa metoder framförallt andra delar i den svarta ekonomin (dolda inkomster i utlandet, fusk med moms etc) än just arbetsmarknaden.

Skatteverket har genomfört många enkätundersökningar och 2006 tog man fram en rapport där man försökte räkna fram hur stor andel av den redovisade arbetsinkomsten som utgjordes av dolda inkomster. De branscher där påslagen utgjorde 15 procent eller mer var bland annat restauranger, hårfrisörer, taxi, bilservice, lokalvård och övriga personliga tjänster.

2 Schneider (2015).

3 Guibourg & Segendorf (2007).

4 SOU 2002:47.

5 Lithuanian Free Market Institute (2015).

Tabell 2: Företagens uppfattning om konkurrens från företag som skattefuskar samt svarta löner i olika branscher, andel som svarat "Instämmer" på enkätfrågan

Bransch	"Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag som skattefuskar"	"Svarta löner förekommer i vår bransch"
Jordbruk, skogsbruk och fiske	7 %	6 %
Utvinning av mineral		
Tillverkning	8 %	7 %
Försörjning av el, gas, värme och kyla		
Vattenförsörjning, avloppsrensning, avfallshantering och sanering		
Byggverksamhet	22 %	17 %
Handel	10 %	7 %
Reparation av motorfordon och motorcyklar		
Hotell- och restaurangverksamhet	29 %	31 %
Transport och magasinering	32 %	23 %
Informations och kommunikationsverksamhet		
Finans- och försäkringsverksamhet		
Fastighetsverksamhet	4 %	4 %
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik		
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster		
Utbildning		
Vård och omsorg, sociala tjänster		
Kultur, nöje och fritid	17 %	16 %
Annan serviceverksamhet		
Förvärvsarbete i hushåll		
Verksamhet vid internationella organisationer m.m.		

Källa: Sid 240 och 249 i Skatteverkets rapport 2013:3

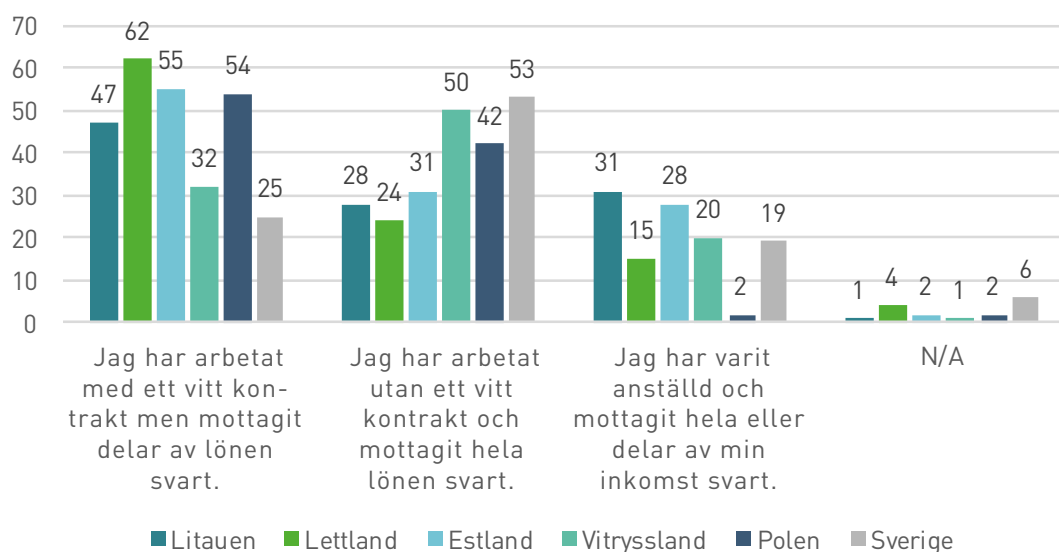
I en studie från 2013 ombads företagare ta ställning till två påståenden: "Vårt företag är i stor utsträckning utsatt för konkurrens från företag som skattefuskar" och "Svarta löner förekommer i vår bransch". Även om ingen av dessa frågor besvarar frågan om hur stor den svarta arbetsmarknaden totalt sett är, så blir det en fingervisning om var andelen är som högst.

År 2015 genomförde Timbro en liknande enkätundersökning i Sverige, Vitryssland, Litauen, Estland, Lettland och Polen tillsammans med andra tankesmedjor. Undersökningen visar att uppdelningen mellan den vita och svarta arbetsmarknaden är tydligare i Sverige än i övriga länder.⁶ Jobbar man svart i Sverige är det vanligare att man tar hela lönen svart, och inte bara delar av den. Sverige sticker också ut genom att mer än var femte tillfrågad trodde att huvudanledningen till svartarbete var statlig byråkrati och rigorösa arbetsmarknadslagar.⁷

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

Typ av eget svartarbete (%)

Källa: Lithuanian Free Market Institute (2015)

Även om metoderna skiljer sig åt pekar nästan alla på att den svarta sektorn är åtminstone 4–5 procent av BNP. Omräknat till kronor och ören motsvarar det 167–209 miljarder kronor, eller årsinkomsten för minst 630 000 restaurangbiträden.⁸ Baserat på de enkäter som genomförts kan vi anta att inte alla i den svarta sektorn befinner sig helt i den, även om detta är vanligare i Sverige än i andra länder (se ovan), men det är ändå en stark fingervisning om att väldigt många människor arbetar helt utanför systemet.

VARFÖR UPPSTÅR EN SVART ARBETSMARKNAD?

Det finns flera olika anledningar till varför reallönen i Sverige är högre än jämviktslönen. En orsak som ofta diskuteras i litteraturen är starka fackföreningar. De svenska facken är starka i flera olika avseenden: den höga organisationsgraden, LO:s täta koppling till det socialdemokratiska partiet och de centrala förhandlingarna. Organisationsgraden, det vill säga andelen som är anslutna till facket, är också osedvanlig hög i Sverige i internationell kontext. För LO-förbunden var organisationsgraden 63 procent 2015, medan genomsnittet i Europa ligger på 30 procent och i USA bara på 15 procent.^{9, 10} En bidragande orsak är att de statligt subventionerade arbetslöshetskassorna varit direkt kopplade till ett fackligt medlemskap. Arbetstagarorganisationer har sedan genom centrala förhandlingar, med hot om diverse legalt sanktionerade stridsåtgärder, kunnat förhandla upp lönerna över jämviktsnivå.

Det är också avgörande att förstå fackliga organisationers syften. De finns till för att företräda existerande medlemmar som redan har jobb (insiders), inte potentiella medlemmar. I förlängningen leder det till insider/outsider-problematik i förhandlingarna, där ingen part representerar de människor som inte har något jobb (outsiders). Här finns en ofrånkomlig motsättning mellan de som har ett jobb som vill ha högre lön och de som söker jobb, vars jobbchanser minskar när (ingångs)lönerna ökar. I praktiken betyder det att fackförbunden först och främst vill höja sina medlemmars löner, snarare än att ta ett generellt ansvar för arbetsmarknaden.

I de centrala förhandlingarna har lagstiftaren utgått från att arbetstagaren är den svagare parten. Därför har också lagar såsom LAS (lagen om anställningsskydd) och MBL (lagen om medbestämmande i arbetslivet) instiftats. De påverkar också den totala kostnaden för att anställa och slår särskilt hårt mot invandrare, unga, långtidsarbetslösa och funktionshindrade och cementerar dessutom arbetslöshet vid ekonomiska nedgångar.¹¹ Empiriska forskningsstudier pekar även på att ett omfattande arbetsskydd är direkt negativt för arbetsutbudet och bidrar till parallella arbetsmarknader.¹²

Skatter påverkar också strukturen på arbetsmarknaden. Skatteklara, det vill säga skatter som ökar skillnaden mellan lönekostnaden för företag och lönen efter skatt för arbetstagare, är ett exempel. Arbetsgivaravgiften bidrar till större avvikelser mellan den reala produktlönen och den reala konsumentlönen. Högre skattetryck leder till högre lönekostnader och i förlängningen högre arbetslöshet.¹³ Det ökar också människors incitament att arbeta svart.

En annan faktor som spelar roll är att ersättningsprogram (såsom arbetslöshetsersättning, försörjningsstöd och sjukpenning) höjer reservationslönen, den teoretiskt lägsta lönen människor är beredda att arbeta för. Själva ersättningsnivåerna, den relativa skillnaden mellan bidrag och reguljärt arbete samt tiderna som ersättningarna betalas bidrar alla till att reservationslönen höjs och därmed ökar även jämviktsarbetslösheten.¹⁴ Lönar det sig för dåligt att

9 Kjellberg (2016).

10 Fredriksson & Holmlund (2014).

11 Skedinger (2010).

12 OECD (2013).

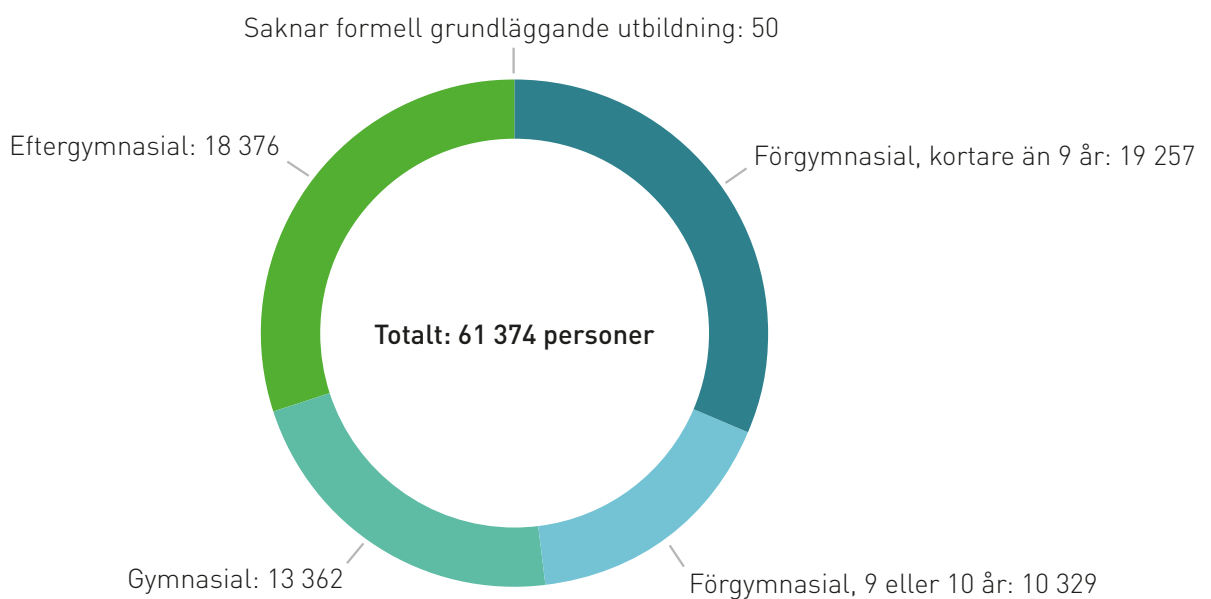
13 Bassanini & Duval (2006).

14 Tatsiramos & van Ours (2012).

arbeta jämfört med att leva på bidrag så kommer människor i högre utsträckning vara arbetslösa eller jobba svart, vilket höjer tröskeln till den vita arbetsmarknaden ytterligare.

Produktivitetstörneteorin anger att lönen ska motsvara hur produktiva arbetarna är, där faktorer som språk, utbildning och andra färdigheter spelar roll. De som kommer till Sverige som asyl- eller anhöriginvandrare har, såklart, sämre språkkunskaper än befolkningen i stort, men är även mindre utbildade i snitt. Detta drar ner produktiviteten, men givet lönestrukturen på arbetsmarknaden är det inte möjligt att lönen minskar till motsvarande nivå.

Utbildningsnivå för personer i etableringsuppdraget, augusti 2016

Källa: Arbetsförmedlingen

Not: De som deltar i etableringsuppdraget är nyanlända flyktinginvandrare i arbetsför ålder (20-64 år) samt nyanlända i åldern 18-19 år utan föräldrar i Sverige med uppehållstillstånd eller skyddsbehövande. Även anhöriga till flyktinginvandrare kan delta i etableringsuppdraget.

Ovanstående graf visar utbildningsbakgrunden för de personer som befinner sig inom ramen för Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Det är viktigt att även förstå att eftergymnasial utbildning definieras som 2 år eller fler, det vill säga kanske inte nödvändigtvis vad som på den svenska arbetsmarknaden alltid uppfattas som akademiker.

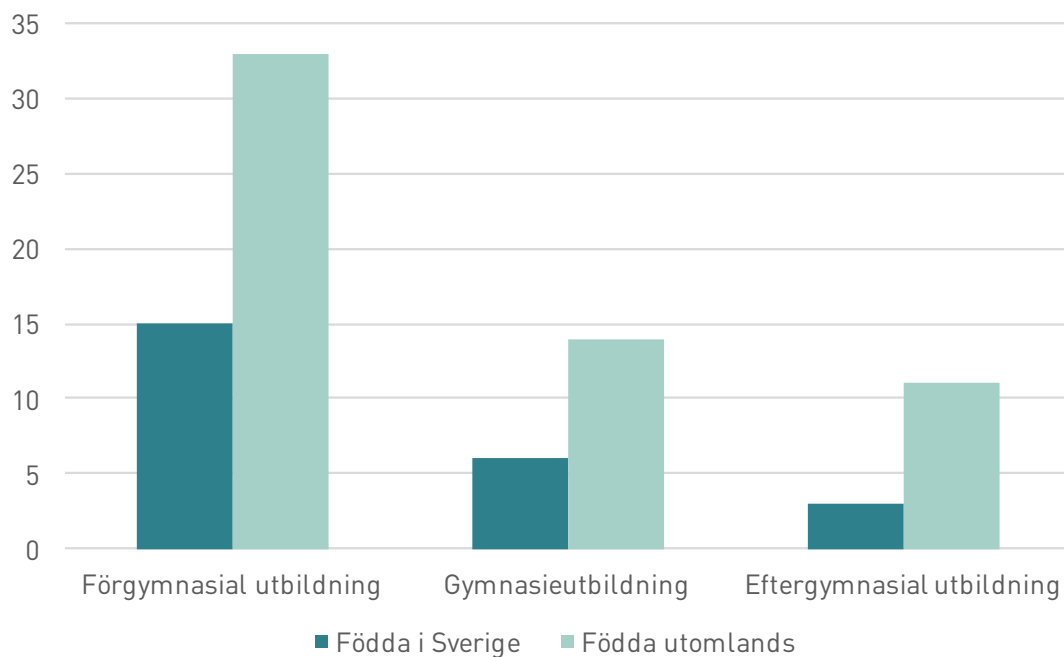
Den höga arbetslösheten bland utrikes födda indikerar att den svenska arbetsmarknaden är dysfunktionell. Det är uppenbart att kollektivavtalens lägstalöner inte avspeglar produktiviteten och jämviktslönen när det kommer till utrikes födda som saknar gymnasial utbildning. Svenska arbetskraftskostnader hör till de högsta i Europa.¹⁵ Även minimilönerna är mycket höga i ett europeiskt perspektiv.¹⁶ Det finns stöd i forskningen för att det bidrar till svarta marknader.¹⁷

¹⁵ Svenskt Näringsliv (2016).

¹⁶ Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016).

¹⁷ Henrekson (1998).

Sverige: Arbetslöshet i olika grupper 2015

Källa: SCB

IMF har publicerat flera studier av den svenska arbetsmarknaden. De har bland annat konstaterat att större lönespridning leder till ett mindre arbetslöshetsgap mellan utrikes och inrikesfödda.¹⁸ Det svenska gapet är väldigt stort i en internationell kontext. Dessutom är ingångslönerna i Sverige mycket högre än i andra länder. Sverige saknar visserligen lagstadgade minimilöner, men de 600 kollektivavtal som finns på svensk arbetsmarknad skapar sammantaget en de facto minimilön som i snitt ligger på 80 procent av medellönerna. Motsvarande nivå i Tyskland är runt 50 procent.¹⁹

¹⁸ IMF (2015a).

¹⁹ IMF (2015b).

INFRASTRUKTUREN PÅ DEN SVARTA MARKNADEN

Det finns flera olika större sidor och grupper på Facebook med namn som *Den största arabiska marknaden i Sverige* och *Arabisk marknad i Sverige* dit man kan vända sig för att hitta ett svart arbete. De här sidorna fungerar som Blocket men administreras av och för arabiskt talande. Här söker arbetsgivare arbetskraft och olika uppdrag som ska utföras annonseras.

Står det inte att anställningen är vit – då kan man anta att den är svart. Bostadsförmedlingen är allra smutsigast. Den som förmedlar bostaden tar nästan alltid två månads- hyror i avgift, men på senare tid har det ibland blivit budgivning i kommentarsfälten vilket pressat upp priset ytterligare, till kanske tre månadshyror, säger Bayan Asfari som kom till Sverige från Syrien 2015.

De allra flesta grupperna är stängda och de personer som administrerar grupperna säkerställer att de som ansöker om medlemskap har ett arabisk klingande namn och inte verkar vara från någon myndighet. Utbudet av arbetskraft är stort.

Jag har sett inlägg i dessa grupper där asylsökande erbjuder sig jobba helt gratis eftersom de inte har någonting att göra under dagarna, säger Johanna Karlsson, journalist, som har skrivit om ämnet i Expressen.

De Facebookgrupper som fungerar som arbetsförmedlare, fungerar alltså också som bostadsförmedlare för delar av Sveriges arabisktalade befolkning. Om lönenivån för flera enkla jobb på den svarta arbetsmarknaden har sjunkit sedan flyktingvågen 2015, så har priserna på bostadskontrakt ökat kraftigt och i många fall dubblats. En person jag talat med som har god insyn i den svarta bostadsmarknaden beskriver uppgången:

Föret kunde man köpa svarta bostadskontrakt för 3 000–4 000 kronor. Nu kostar de över 6 000 kronor för små lägenheter.

De flesta svartkontrakt förmedlas dock via kontakter. Tillvägagångssätten varierar kraftigt. Det kan handla om skenskiöldsmässor där den ena parten då får gå före i bostadskön, men i själva verket fortsätter att bo ihop och hyr ut den nya hyresrätten i andrahand. Men den vanligaste berättelsen bland de jag intervjuar handlar om nyanlända som blir tilldelade en bostad men flyttar ihop med familj, släkt eller vänner och behåller hyreskontraktet för att hyra ut bostaden. Det kan innebära stora inkomster. Som exempel hyrs en 46 kvadratmeter stor lägenhet i Stockholmsförorten Husby i september 2016 ut på Blocket för 12 000 kronor i månaden.

Exakt hur stor den svarta bostadsmarknaden är, det vill säga hur många bostäder som hyrs ut illegalt i andrahand, är förstås väldigt svårt att uppskatta. När jag pratar med enskilda fastighetsägare och fastighetsägarorganisationer så handlar det mest om kvalificerade gissningar. Karin Göransson från Fastighetsägarna i Järva hänvisar till en undersökning som har genomförts av det privata företaget Agora Retail. De äger Vårberg Centrum som ligger i Stockholms kommuns södra delar. Agora ville veta hur många som rör sig i deras centrum-

anläggning och räknade därför i kollektivtrafiksspärrarna, som tillhör fastigheten, hur många som lämnade stadsdelen på morgonen. Cirka 10 000 människor lämnade stadsdelen, och det är också lika många som är folkbokförda där. Göransson uppskattade dock att siffran borde varit mellan 6 000 och 7 000 eftersom de som är folkbokförda även innefattar arbetslösa, barn och äldre som i stor utsträckning inte skulle behöva lämna stadsdelen på morgonen. En hypotes är därför att åtminstone 3 000 bor i Vårberg otillåtet.

Men trots att alla fastighetsägare jag talat med arbetar aktivt med frågorna har det visat sig svårt att uppskatta hur stor procentandel det handlar om. Svenska Bostäder är en av de största fastighetsägarna på Järvafältet, med 5 600 bostäder i områdena Tensta, Rinkeby och Husby. Stefan Mattsson som är affärsområdeschef gör i en intervju med mig ett försök att kvantifiera den svarta bostadsmarknaden.

Förra året lämnade vi över ett 40-tal lägenheter till Bostadsförmedlingen eftersom hyresgästen ägnat sig åt otillåten andrahandsuthyrning. Men många år har det rört sig om 60–70 stycken. Med det sagt är det väldigt svårt med bevisföringen, vilket får resultatet att en del misstänkta fall inte leder till vräkning. Vi har för närvarande 250 aktuella ärenden om otillåten andrahandsuthyrning och det är den nivån vi brukar ligga på.

SUBVENTIONER OCH BIDRAG MISSBRUKAS

De intervjuade har mycket god kunskap om de stöd som Arbetsförmedlingen erbjuder för att få nyanlända i arbete. Från instegsjobb till nystartsjobb och praktik – de jag talar med har stenkoll på myndighetens olika program. Instegsjobb är det mest generösa subventionsprogrammet där arbetsgivaren får upp till 80 procent av hela lönekostnaden subventionerad. Dessutom kan arbetsgivaren få ett handledarstöd om 50 kronor per dag. Har en anställd exempelvis en lön på 18 500 kronor per månad så blir den totala lönekostnaden 24 313 kronor. Subventionen uppgår med instegsjobb till 17 600 kronor och handledarstödet till 1 000 kronor. Det betyder att arbetsgivaren bara betalar 5 713 kronor per månad medan den anställda får 18 500 kronor brutto.

En syrier som kom till Sverige 2012 berättar om hur och varför det fuskas med instegsjobb:

Instegsjobben missbrukas definitivt. Den anställda får själv betala arbetsgivaravgifter, försäkringar och eventuella administrativa kostnader. Den anställda får behålla runt 5 000 kronor i månadslön.

Genom att låta den arbetssökande betala dessa kostnader som ett avdrag på lönen kan både arbetsgivaren och arbetstagaren gå vinnande ur anställningen. Arbetsgivaren får väldigt billig arbetskraft som ser vit ut på papperet samtidigt som arbetstagaren får något att göra om dagarna, möjlighet att kvalificera in sig i arbetslöshetskassor och en vit ersättning.

Kunskapen om de olika stödformerna är stor i de områden jag har besökt. Det räcker med att gå runt på olika pizzerior, kaféer och restauranger för att förhandla fram ett upplägg som passar båda parter. Men vad händer när den subventionerade anställningen upphör? En taxi-chaufför från Malmö som tidigare arbetade svart berättar hur upplägget är konstruerat:

Efter ett år avslutas anställningarna och det blir 100 procent a-kassa i stället.

Instegsjobb och andra anställningsstöd fungerar som vanliga anställningar och ligger till grund för pension, sjukpenning och arbetslöshetsförsäkring (om den anställda vill det).

Har man rätt till instegsjobb så säger man det direkt till arbetsgivaren, säger en syrier som kom till Sverige 2012.

Kunskapen om stödsystemen och de subventionerade anställningarna finns över hela världen.

Jag fick lära mig om instegsjobb i Syrien, säger en annan syrier som kom till Sverige 2015.

HUR GÖR ARBETSGIVAREN?

Flera jag har haft kontakt med jobbar svart inom taxinäringen, det betyder att de har taxikörkort, kör för registrerade aktiebolag med helt vanliga taxibilar och får delar av sin lön vitt. De bolag de kör för är väl medvetna om hur omfattande den svarta verksamheten är och är också helt beroende av den. Det finns två stora taxibolag i Malmö som har vunnit offentliga upphandlingar. Ändå intygar flera förare att 75 till 80 procent av verksamheten är helt svart.

Det finns tre sätt att jobba svart i den här branschen. Antingen så har man en äldre taxameter som inte automatiskt delar med sig av informationen till Skatteverket och så nollställer man den någon gång i månaden. Eller så har man ett kontrakt som timanställd, skriver upp några timmar i månaden men kör avsevärt mer. Och det tredje sättet är att säga att man är nyanställd, säger en taxiförare.

Kontroller av Polisen, Skatteverket eller andra myndigheter förefaller vara ovanliga. Ingen av de taxiförare jag pratat med har någonsin blivit föremål för en kontroll. Och trots att samtliga förare jag talat med själva tycker att systemet är korrupt och fel så fortsätter många. En man konstaterar:

Lagen säger åt mig att köra svart. Det går inte att göra pengar på annat sätt.

Andra branscher använder sig i varierande grad av organiserade upplägg, framförallt beroende på hur stora de är. Livsmedelsbutiker med svartanställda har ofta de som jobbar vitt i kassan, medan städpersonalen, lagerarbetarna och transporterarna uteslutande betalas med svarta löner.

"FÖRENINGAR" MED SVART VERKSAMHET

Den alternativa arbetsmarknaden fungerar precis som den vanliga arbetsmarknaden i vissa hänseenden. Här spelar social status roll. Ett relativt nytt fenomen som blossat upp i Malmö är olika typer av föreningar som bedriver lönsamma kafé-, restaurang-, och nattklubbsverksamheter svart. Många av dem är prestigefyllda att besöka.

Föreningar med namn som antingen är utländska eller innehåller mångfald, vänskap eller liknande ord beviljas pengar från kommunen för sina integrationsfrämjande insatser men bedriver under ytan lukrativa verksamheter. En taxiförare som frekvent besöker ett par av föreningarna själv och dessutom känner de som driver föreningarna han besöker berättar att det kan handla om avsevärda pengar:

Jag har en kompis som driver en förening. Han drar in runt 50 000–60 000 kronor i månaden. Nyligen var det en förening som såldes för över en miljon.

Jag frågade vilken förening det handlade om men det ville han inte säga. Uppgifterna går således inte att bekräfta. Men oavsett om beloppen stämmer eller inte så är det inte rimligt att alla föreningar skulle generera sådana summor eftersom flera är väldigt små. Personligen gör jag dock bedömningen att det inte är omöjliga belopp för de större föreningarna.

Jag besöker två av de här föreningarna.²⁰ Båda hade små skyltar utanför lokalerna med texten: "Endast medlemmar", men något medlemskap blev vi inte ombedda att uppvisa. Föreningarna ser ut som vilken kommersiell verksamhet som helst, bra service med fasta menyer (vattenpipa och kaffe för 100 kronor) och möjlighet att boka lokalerna vid exempelvis bröllop och temakvällar. Hos en av de mer kaféliknande föreningarna sitter ett gäng killar och dricker cola och spelar Pokémon GO. Hos en annan förening har man delat upp lokalerna och skapat en familjeavdelning (som definieras som ett sällskap med minst en kvinna), medan en avdelning bara är till för män.

20 Se appendix för bilder på menyerna.

VAD TJÄNAR MAN PÅ DEN SVARTA ARBETSMARKNADEN?

Vad tjänar man om man arbetar svart? De intervjuer jag har genomfört och den information jag har fått från Fackligt Center för Papperslösa, en ideell förening som grundats av LO och TCO och som hjälper svartanställda, ger en indikation.

- Taxiförare 800–1 000 kr/dag*
- Bilmekaniker 500 kr/dag
- Frisör 450 kr/dag alt provisionsbaserat
- Restaurang 400 kr/dag (600–800/dag)**
- Städning 400 kr/dag***
- Biltvätt 250 kr/dag
- Livsmedelsaffär 200 kr/dag (400 kr/dag)**
- Diskare 200 kr/dag
- Föreningsanställd 150–200 kr/dag

* Avsevärt färre arbetstimmar per dag än övriga yrken.

** 12 månader innan den stora flyktingvågen 2015.

*** Externa källor.²¹

Antalet timmar svartanställda arbetar varierar mellan branscher och företag. Men flera av de jag intervjuat intygar att det för det mesta rör sig om 10–14 timmar med undantag för taxiförare som jobbar avsevärt färre timmar. Det råder delade meningar om huruvida papperslösa har sämre eller likvärdiga anställningar än andra.

Papperslösa har samma lön men håller sig borta från polisen och andra myndigheter, säger grundaren till Sweden News, en arabisk nyhetssida på Facebook med över 26 000 likes.

Även Sten-Erik Johansson från Fackligt Center för Papperslösa delar den beskrivningen:

Man kan inte entydigt säga att papperslösa tjänar mindre än andra utrikes födda på den svarta arbetsmarknaden. Det har inte jag märkt. Däremot vill de flesta papperslösa inte gå under jorden men tvingas till det. Skadar sig exempelvis en papperslös så undviker man in i det sista att söka vård, man kanske försöker träffa en vårdanställd utanför arbetstid i stället. Vid lindrigare skador försöker man över huvud taget inte beblanda sig med myndigheterna.

Arbetskraften prissätts efter produktivitet och efterfrågan. Som exempel förklarar en egyptier med permanent uppehållstillstånd att hans kompis som jobbar svart inom restaurangbranschen har fått sin lön halverad från 800 kronor per dag till 400 kronor från att han började arbeta 2014 till sommaren 2016. Även Sten-Erik Johansson på Fackligt Center för Papperslösa ser denna trend:

²¹ Svenska Dagbladet (2007); Expressen (2015).

Lönerna har sänkts ordentligt. Den saken är klar.

Samma egyptier kör själv taxi svart. Han förklarar att han netto tjänar ungefär 40 000 kronor i månaden. Av detta står svartarbetet för cirka 20 000 kronor, försörjningsstöd för 9 000 kronor och försörjningsstödet för hyra för 11 000 kronor. Nivåerna för försörjningsstöd ligger helt i linje med riksnormen förutsatt att han har en sambo och barn. Utöver detta finns möjligheter för handläggarna att dessutom godkänna finansiering av exempelvis föreningsmedlemskap och SL-kort eller motsvarande. När man lägger samman olika bidrag förstår man hur svårt det kan vara att börja arbeta vitt, utan att förlora kraftigt på det ekonomiskt. Egyptierna jag intervjuar skulle behöva tjäna runt 65 000 kronor i månaden vitt för att komma upp på nuvarande nivå netto.

På den svarta arbetsmarknaden gäller varken LAS eller MBL. Det finns ingen försäkring eller arbetstidslagstiftning. Hit kommer inte de fackliga ombudsmännen på besök. Det är inte ovanligt att svartanställda ibland tvingas jobba så mycket som 20 timmar under ett pass. En syrier som precis har flyttat till Järvafältet berättar:

Om man är missnöjd med sin arbetsgivare kan man ju alltid försöka prata med honom. Men det är inte mycket man kan göra. Arbetsgivaren som är missnöjd med personalen kan låta dem gå på dagen.

Förutom tuffa förhållanden i själva anställningen, förekommer hot och våld från kunder. Arbetsgivaren är då sällan villig att hjälpa sina anställda givet den indirekta kopplingen till grövre brottslighet. I den svarta sektorn känner man alla.

En gång vägrade en kund betala. Då sa jag att han måste göra det. Då drog han fram en handgranat och hotade att dra ur säkringen. Det fanns ingenting jag kunde göra. Det fanns ingen polis jag kunde ringa, säger en taxiförare.

VAR HAMNAR PENGARNA?

Var lönerna slutligen hamnar på den svarta arbetsmarknaden beror väldigt mycket på vem som är anställd och livssituationen i stort. Är man asylsökande eller papperslös så är den privata ekonomin antagligen mycket ansträngd och allt behöver gå till uppehälle och mat.

Har man fått uppehållstillstånd och parallellt med sitt svartarbete får försörjningsstöd från kommunen har man sannolikt ett relativt bra ekonomiskt utrymme. För några enstaka tusen-lappar behövs inte planerade upplägg men dyker det upp tiotusentals kronor varje månad på kontot blir det ett större problem. De personer som jag har pratat med som har det lite bättre ställt, eller känner familjer som har det bra ekonomiskt, investerar i fastigheter i hemländerna eller gör andra affärer svart. Det kan handla om att importera bilar från Tyskland som sedan säljs vidare här i Sverige eller bankverksamhet till flyktingar och företagare som expanderar sin svarta verksamhet.

Vanligast är dock att man skickar pengar till hemlandet för investeringar eller stöd till släktingar. En del använder legala förmedlingsföretag som Western Union, andra använder sig av illegala strukturer. En sådan går ut på att man anlitar människor som åker till landet med pengarna. Denna metod är inte ovanlig och anses vara den säkraste bland de jag har talat med.

SLUTSATSER OCH REFORMFÖRSLAG

Debatten om huruvida vi ska ha enkla jobb i Sverige är förlegad. Den här rapporten visar att dessa jobb redan finns, men på en växande svart arbetsmarknad. I många invandrargrupper är dess strukturer, normer och institutioner starkare än det etablerade samhällets. De som jobbar på den svarta marknaden har uppenbarligen såväl efterfrågad kompetens som arbetsvilja, men stängs ute från den vita arbetsmarknaden på grund av de konkurrensvillkor som råder där, bland annat de höga ingångslönerna. Incitamenten är också sådana att det i jämförelse med att jobba vitt, många gånger lönar sig bättre att jobba svart, eftersom du då samtidigt kan få olika typer av statliga stöd. Genomförs inte genomgripande reformer för en mer inkluderande arbetsmarknad hotas den svenska modellen på sikt av systemkollaps.

Flera av intervjupersonerna i rapporten menar att nästa stora svarta verksamhet kommer att vara skenanställningar för att få uppehållstillstånd i Sverige. De jag pratar med tror att priset på ett sådant kontrakt kommer att ligga mellan 50 000 och 200 000 kronor. Intervallat är stort men beror på hur många som i realiteten riskerar att få utvisningsbeslut och risk-exponeringen för arbetsgivaren. Det man ser är kanske starka drivkrafter att söka jobb, men det man inte ser är de förstärkta drivkrafterna att sköta detta helt svart och de redan etablerade handelsplatserna för den här typen av tjänster.

Den svarta arbetsmarknaden kan motverkas på olika sätt. Ett är att utbilda människor i marginaliserade grupper så att de kan ta jobb till svenska lönenivåer. Det görs i stor skala, utbildning är gratis och studielånen är subventionerade. Det är dock uppenbart att detta inte är tillräckligt, särskilt för den stora grupp vuxna med mycket låg utbildningsnivå som kommit till Sverige de senaste åren. För att överbrygga den växande klyftan på svensk arbetsmarknad krävs större och mer genomgripande reformer.

AVVECKLA SUBVENTIONERADE ANSTÄLLNINGAR

I takt med att ingångslönerna stigit de senaste decennierna har allt fler grupper subventionerats på arbetsmarknaden: funktionsnedsatta, långtidsarbetslösa, unga och nyanlända. Antalet personer med någon lönesubvention har ökat kraftigt, de senaste 15 åren har antalet fördubblats, från 70 000 till 140 000 år 2014. Under 2014 hade nära en femtedel av alla svenska företag någon lönesubvention.²²

Politikerna har alltså försökt överbrygga den kraftigt växande tudelningen av svensk arbetsmarknad genom en omfattande utbyggnad av de subventionerade anställningarna. Denna rapport visar att det är vanligt att subventionerade anställningsformer missbrukas och är en viktig del av den svarta eller grå marknad som vuxit fram.

Tillgången på statligt stöd understödjer den svarta marknaden och bidrar till att göra den mer lönsam och attraktiv, särskilt eftersom subventionerade anställningar kvalificerar för a-kassa. Stöden verkar inte heller i någon större utsträckning tillfälla de anställda, utan arbetsgivarna får både stödet och den del av lönen som överstiger den rådande marknadslönen, något som också bland annat Brottsförebyggande rådet har konstaterat.²³

Det är uppenbart att situationen nu är ohållbar, och att en vidare utbyggnad av dessa anställningsformer inte är svaret på hur fler nyanlända får vita jobb. För att underlätta

22 Arbetsförmedlingen (2016).

23 Brottsförebyggande rådet (2016).

integration och bekämpa den framväxande svarta marknaden som beskrivits i denna rapport, behöver de subventionerade anställningarna begränsas, kontrolleras och på sikt avvecklas som verktyg i integrationsarbetet.

LÄGRE INGÅNGSLÖNER

De höga ingångslönerna på den vita arbetsmarknaden påverkar sysselsättningen negativt, särskilt för nyanlända och andra marginaliserade grupper.²⁴ En väg framåt är därför att sänka ingångslönerna, eller den totala arbetskraftskostnaden för arbetsgivarna för att anställa dessa personer.

Detta kan göras på många olika sätt. En variant är att lagstifta om en minimilön som fackförbunden måste acceptera. Liberalerna har föreslagit en ny anställningsform, ”startjobb”, med löner på mellan 14 000 och 16 000 kronor i månaden.²⁵ Andreas Bergh har introducerat en idé om F-skattsedel för alla nyanlända²⁶ för att på så sätt komma runt de höga ingångslönerna.

Det finns också förslag på reformer inom ramen för det befintliga systemet. Arbetsmarknadsökonomiska rådet föreslår till exempel att arbetsmarknadens parter förhandlar fram en ny typ av ingångsjobb där alla nyanlända under en begränsad period ska kunna anställas till betydligt lägre löner. Centerpartiet vill se liknande framförhandlade avtal kopplade till lägre arbetsgivaravgifter och inkomstskatter.²⁷

Huruvida man vill se någon typ av lagstadgade minimilöner eller förändringar inom det befintliga systemet beror på vilken tilltro man har till arbetsmarknadens parter intresse av och förmåga till att förändra dagens situation. Oavsett vilken modell som väljs är det centralt att arbetskraftskostnaden för arbetsgivaren sänks tillräckligt mycket för att göra skillnad för människors möjligheter att få ett reguljärt jobb, annars kommer den svarta ekonomin och parallellsamhället att fortsätta växa.

STÄRKTA DRIVKRAFTER FÖR VITT ARBETE

Det är också viktigt att minska incitamenten att jobba svart. Här är ett ökat grundavdrag eller ett förstärkt jobbskatteavdrag bra alternativ. Dessutom bör jobbstimulansen ökas, alltså den del av försörjningsstödet en person får behålla när han eller hon går från försörjningsstöd till arbete. En jobbstimulans kan också införas när det gäller dagsersättning och etableringsersättning för asylsökande.

Kontroller och uppföljning i bidragssystemet är också väsentligt för att försvåra för svartarbete i kombination med försörjningsstöd. Ett alternativ är att införa ett grundvillkor för försörjningsstödet, där bidragstagare ska stå till arbetsmarknadens förfogande.

MINDRE BYRÅKRATI OCH FÄRRE TVINGANDE REGLER

Med färre tvingade regler kan också den svarta sektorn minskas och nya vita branscher öppnas upp. Exempelvis borde taxiyrket vara ett enkelt jobb och därför borde taxilegitimationen avskaffas. Vidare skapas en svart bostadsmarknad eftersom både förstahands- och andrahandshyror är reglerade. Vid fri hyressättning och en etablerad marknad för privata bostadsförmedlare (som i dag är olagligt) så skulle efterfrågan på en svart bostadsmarknad minska.

24 Arbetsmarknadsökonomiska rådet (2016).

25 <<http://www.dn.se/debatt/om-avtalsrorelsen-misslyckas-vill-vi-lagstifta-om-startjobb/>>.

26 Bergh (2016).

27 <<https://www.centerpartiet.se/var-politik/alla-fragor/arbetsmarknad-och-jobb/ingangsjobb/>>.

REFERENSLISTA

Arbetsförmedlingen (2016), Subventionerade anställningar: kartläggning ur ett bransch- och företagsperspektiv, läst 2016-10-01, <<https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Rapporter/Ovriga/2016-03-03-Subventionerade-anstallningar--Kartlaggning-ur-ett-bransch-och-foretagsperspektiv.html>>.

Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016), Dags för större lönespridning? Stockholm: Elanders Sverige AB. läst 2016-10-25 <<http://www.arbetsmarknadsekonomiskaradet.se/download/584/>>.

Bassanini, Andrea & Duval, Romain (2006), The determinants of unemployment across OECD countries : reassessing the role of policies and institutions. OECD Economic Studies No 42 2006:1.

Brottsförebyggande rådet (2016), Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet. Stockholm: Norstedts Juridik. Skinnari, Johanna, Thorell Nicole & Korsell, Lars.

Expressen (2015), Gad, Magda & Salihu, Diamant. Läst 2016-08-17, <<http://www.expressen.se/nyheter/longread/darfor-kommer-tiggarna/sv/fran-rumanien-till-strangnas-en-berattelse-om-tiggeri-slavloner-och-naiva-svenskar/>>.

Filosofiska rummet (2009), Om att betala skatt. Producent: Peter Sandberg, Sveriges Radio, P1 20 december.

Bergh, Andreas (2016), Hela staden – varför vinner vi inte (mer) på invandringen? Fores nr 2016:13. Ort: Stockholm. <<http://www.ifn.se/publikationer/publicerade-artiklar-pa-svenska/2016/2016-13>>.

Fredriksson, Peter & Holmlund, Bertil (2014), Marknad & politik, sid 176. 11 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Guibourg, Gabriela & Segendorf, Björn (2007), The use of cash and the size of the shadow economy in Sweden. Sveriges Riksbank Working Paper Series 204. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Henrekson, Magnus (1998), Högre sysselsättning genom en utvidgad marknadssektor. Ekonomisk Debatt, 7, årg 26.

IMF (2015a), Sweden. IMF Country Report No 15/329, läst 2016-08-04, <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15329.pdf>>.

IMF (2015b), Sweden : selected issues. Country report No 15/330, läst 2016-08-04, <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15330.pdf>>.

Kjellberg, Anders (2016), Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund. Lund: Lunds universitet.

Lindbeck, Assar & Snower, Dennis J (1985), Wage setting, unemployment, and insider-outsider relations. Seminar Paper No 344.

Lithuanian Free Market Institute (2015), Shadow economies in the Baltic Sea region 2015. Lithuanian Free Market Institute.

OECD (2013), Employment outlook.

Schneider, Friedrich (2015), The size and development of the shadow economies of 31 European and 5 other OECD countries from 2003 to 2015: Different Developments.

Skedinger, Per (2010), Employment protection legislation : evolution, effects, winners and losers. Cheltenham: Edward Elgar.

SOU 2002:47 Våra skatter?, kapitel 8, sid 36.

Statistiska Centralbyrån, Lönedatabasen. Läst 2016-10-25, <http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Loner-och-arbetskostnader/Lonestrukturstatistik-hela-ekonomin/14372/Lonedatabasen/>.

Svenska Dagbladet (2007), Hernadi, Alexandra. Läst 2016-08-17, <<http://www.svd.se/svartjobbare-stadade-pa-hamburgerrestauranger>>.

Svenskt Näringsliv. Internationella löner och arbetskraftskostnader. Läst 2016-10-17, <http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/fakta-om-loner-och-arbetsid/fo2016/7-internationella-loner-och-arbetskraftskostnader_647898.html>.

Tatsiramos, Konstantinos & van Ours, Jan C (2012), Labor market effects of unemployment insurance design. Journal of Economic Surveys, 10.1111/joes.12005.

APPENDIX

EXEMPEL PÅ FACEBOOKINLÄGG

Ammar är bara en mäklare, normen är att man betalar två månader till förmedlingen av bostaden. I kommentarerna på dessa FB-grupper bråkar folk om att få en bostad och mäklaren auktionerar ut förmedlingen, priset pressas upp.

Kurs för hårfrisör. Priset nämns inte men kontaktuppgifter lämnas.

Arabisk marknad i Sverige

August 7 at 8:45pm · 🌐

بحث عن ميكانيكي للسيارات الذين يمكن أن يعمل في تصليح مختلف أنواع السيارات، خدمة (سيرفيس) سيارات المهارة والخبرة مطلوبة.

Vi söker bilmekaniker som kan jobbar med bil reparation och service. kunskap ,kompetens och erfarenhet krävs.

Den största arabiska marknaden i Sverige

July 26, 2015 · 🌐

في صيانة موبايل ولايتوب خبرة 14 سنة اسكن بقرب ستوكهولم ابحث عن عمل بمحل مميز داخل مدينة

En person som själv letar efter jobb

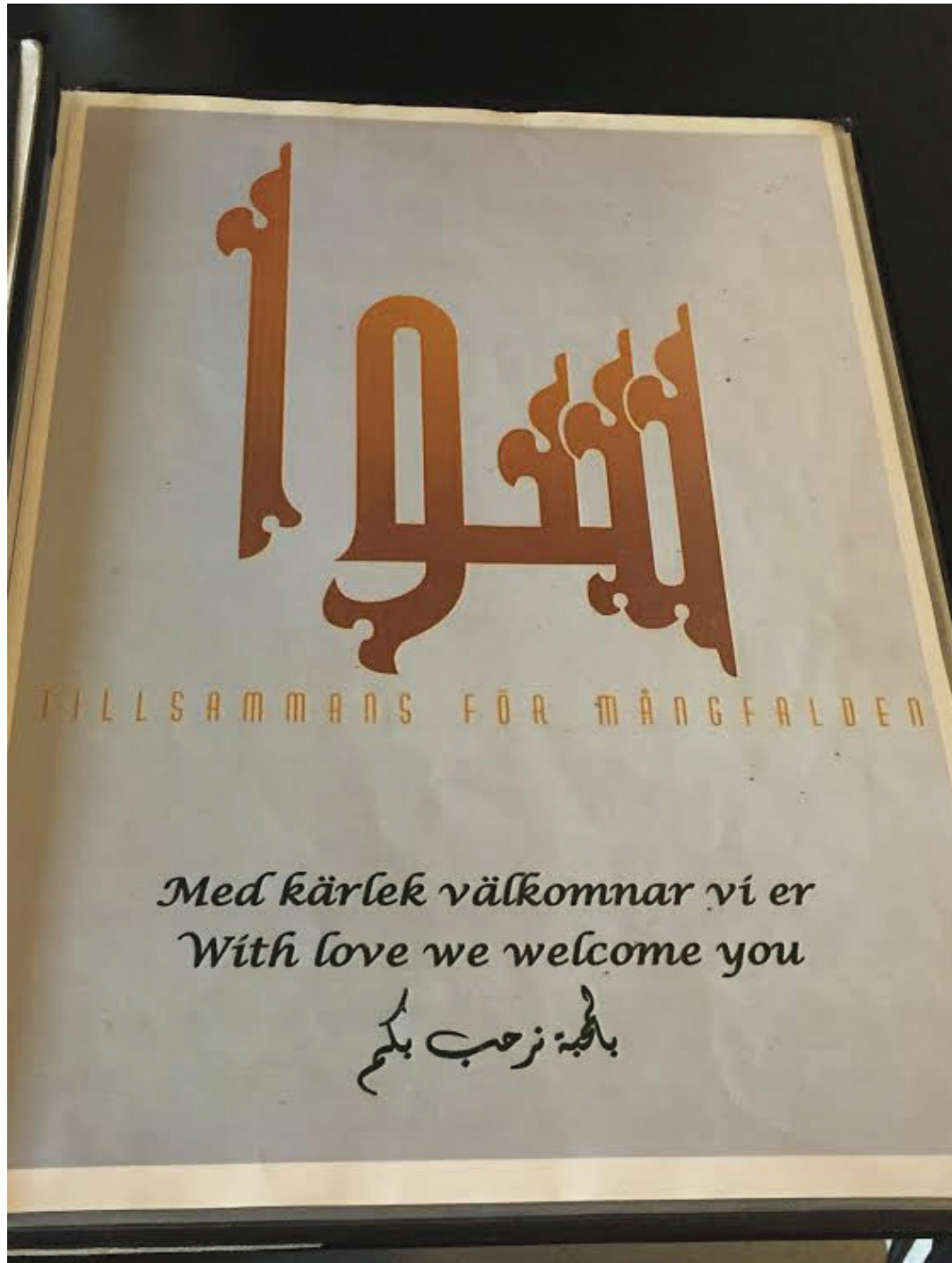
Arabisk marknad i Sverige

April 8 · Uppsala · 🌐

مرحباً أنا بنت عمري 23 بحاجة لشغل بالاسود بمطعم أو أي محل ماعندي مشكلة وبخلص حالي باللغة السويدي
بتمنى يلي بيقدر يساعدني يتواصل معي على الخاص
شكراً

En person som aktivt efterfrågar att få jobba svart.

EXEMPEL PÅ MENY FRÅN EN FÖRENING

ROASTED TOAST, توست محمر بالمكس

1-Rostad kyckling-mozzarella toast med Pesto & soltorkade tomater vardag 55 kr fest 65 kr
توست دجاج قباية محمص مع البستو و الموزاريلا و الطماطم المجففة

2-Rostad mozzarella-pesto toast med Soltorkade tomater vardag 45 kr fest 55 kr
توست محمص مع الموزاريلا و البستو و الطماطم المجففة

HAMBURGAR & MORE, هامبرغر و أشياء صغيرة

1-Hamburgare vardag 30 kr fest 35 kr هامبرغر

2-Cheese-burgare vardag 35 kr fest 40 kr هامبرغر مع جبنة

3-Pommes frites vardag 25 kr fest 30 kr بطاطس مقلية

4-Hamburgare with french fries and drink vardag 65 kr fest 75 kr
وجبة هامبرغر مع بطاطس و مشروب

5-Big-Bites Mix لفائف قطع كبيرة مشكل

Cheese-Pie, Spinach-Pie, meat-pie

فطيرة الجبنة و السبانخ و اللحمة 4 قطع او 8 قطع

One pice 15 kr قطعة واحدة

4 pieces 45 kr Fest 55 kr قطع اربعة

8 pieces 75 kr Fest 85 kr قطع ثمانية

Quality Not Quantity

النوعية و ليس الكمية

OUR TARGET AT SAWA IS NOT THE NUMBER OF VISITORS, BUT THE STANDARD OF OUR VISITORS AND THE QUALITY OF OUR SERVICE. WE WANT OFFER YOU HIGH QUALITY PRODUCTS IN A WARM AND FAMILIAR ATMOSPHERE. YOU AS A VISITOR ARE ALWAYS IN THE FOCUS.

PLEASE FEEL HOME AND DON'T HESITATE TO ASK, COMMENT BUT CRITICIZE, BUT EVEN PRAISE.

مهدفنا في سوا ليس عدد الضيوف بل مستوى ضيوفنا و مستوى ما
نقدمه من خدمة. نريد ان نقدم لكم دائما منتوجات عالية الجودة و
خدمة راقية في مناخ عائلي دافئ.
رجاء اشعر انك في بيتك و لا تتردد بان تسأل او تُعلق او تنتقد و لكر
بالطبع نقبل المديح ايضا.